

Foto Andreas Palmén

Året som gått

Väder, tillrinning och is

Hans Alexandersson, Kurt Ehlert SMHI, Norrköping

Det blev återigen ett mycket mildt år, främst tack vare en mild januari och en mild höst. I Norrland blev årsmedeltemperaturen från 1,5 till drygt 2 grader över den normala, med de största överskotten i den nordöstra delen. Haparanda har bara haft tre varmare år sedan mätningarnas början 1860, nämligen 1934, 1938 och 2000. Till skillnad från de två föregående åren blev det Norrland som fick den mesta nederbörden 2005, med 30–50 procent överskott i de mellersta delarna av Lule, Kalix och Torne älvs vattensystem. Exempelvis fick Gällivare/Malmberget den näst högsta årsnederbörden på drygt 100 år, med 812 mm mot normalt 519 mm. Mindre områden med underskott förekom dock även i Norrland längs delar av kusten.

DEN STORA STORMEN GUDRUN

Januari bjöd på en förödande storm den

8–9, Gudrun, som dock inte berörde Norrland nämnvärt. Omkring 75 miljoner m³ skog blåste ner, främst i mellersta och södra Götaland. Detta motsvarar en årsavverkning för hela landet. Omkring 85 procent av den nedblåsta skogen var gran. Drygt 400 000 hushåll blev utan ström, och på landsbygden fick omkring 10 000 hushåll vara utan el i minst en månad. Södra stambanan blev inte farbar förrän efter en dryg vecka. Nio personer miste livet i direkt anslutning till stormen, och minst ett tiotal i samband med skogs- och reparationsarbeten samt p.g.a. självmord. Vattennivåerna steg till rekordhöga nivåer på västkusten medan det var närapå rekordlågt vattenstånd vid Skånes sydkust. Då mycket stora skogsområden berördes, och skördare senare skadade markskikten, kan vattenkvaliteten komma att påverkas. Bland större vattensystem som kan påverkas kan nämnas Lagan,

Helgeå och Mörrumsån. Februari blev också mildare än normalt men inte alls så mild som januari. I början på mars kulminerade vintern med en riktigt kall period.

PLÖTSLIG VÅRVÄRME

Omkring den 20 mars kom vårvärmen till nästan hela landet samtidigt. April blev tämligen mild och dessutom torr i nästan hela landet. I nordöstligaste Norrland föll dock ganska mycket nederbörd. Maj blev däremot en besvikelse, med låga temperaturer och rikligt med regn. I Junsele kom 87 mm, bara en mm mindre än rekordet från 1926.

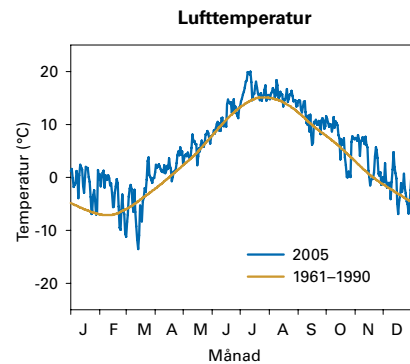
BLÖT SOMMAR I NORRLAND

Juni blev inte mycket mer upplyftande än maj. På många håll i östra Norrland föll det dubbelt så mycket nederbörd som normalt. Det var också mycket moln. Exempelvis

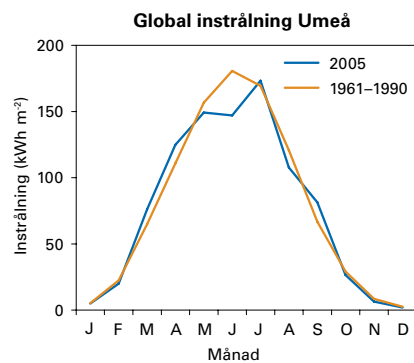

fick Luleå endast 2/3 av normal solskens-tid. Juli blev betydligt angenämare, speciellt den första halvan. I Karesuando nådde maximitemperaturen över 25°C den 2–10, vilket var den längsta perioden med högsommarvärme där sedan 1972. Under den andra halvan var det lite svalare, och kraftiga åskregn förekom nästan dagligen. Som ett exempel fick Brämön vid Medelpadskusten 63 mm den 26, men samma dag förekom ännu häftigare nederbörd lokalt i Uppland där privata mätningar nära Örsundsbro och Björklinge visade att det fallit drygt 100 mm. Totalt sett blev juli mycket blöt i östra Norrland, men torr i den västra delen med lokalt bara 25 procent av normal nederbörd i Lapplandsfjällen. I augusti blev det blött i hela Norrland men det var i regel inte fråga om några ovanligt stora dygnsmängder. Det var dessutom mestadels behagliga temperaturer. Mest anmärkningsvärt var att Sälen fick 92 mm på ett par dygn i början av månaden. De kraftiga regnen i Dalarna fick Dalälven att stiga kraftigt, och en påbörjad dammreparation vid Avesta spolerades den 13 augusti under ett öronbedövande dån. Ingen människa kom dock till skada.

Dygnsmedeltemperatur på Holmö-gadd 2005. Vintern kulminerade som synes ovanligt sent. Hösten blev som helhet mycket mild.

Globalstrålning i Umeå 2005. Juni var extremt molnig, och inte heller maj bjöd på något lysande väder.

MYCKET MILD HÖST

Hösten blev mycket mild, och i norra Sverige hamnade den bland de tio mildaste, lokalt bland de tre–fyra mildaste sedan 1860. September var mycket torr upp till en linje Östersund–Skellefteå. I fjällen var det däremot mycket blött. I oktober var det överlag mildt, men en köldknäpp med snö höll nere temperaturöverskotten i norra Sverige. I nordöstra Norrland var det torrt. November blev extremt mild, med fyra-fem graders överskott i större delen av Norrland. Det kom ganska mycket nederbörd i fjällen och i Tornedalen. December bjöd på stora temperaturväxlingar, ganska mycket nederbörd och ett oväder den 11 som gav stormbyar även öster om fjällen. Uppåt 9 000 hushåll i södra Lappland och Västerbotten blev vid detta oväder utan el under några timmar.

RELATIVT HÖGTILLRINNING

Tillrinningen till Bottniska viken blev för år 2005 som helhet cirka 20 procent över medeltalet för perioden 1961–1990. Under vintermånaderna januari–april var tillrinning till Bottenviken för årstiden relativt hög. Vårfloden blev något under den normala, med maximum i skogsälvarna i mitten av maj och de stora fjällälvarna i slutet av månaden. Under juni månad blev tillrinningen nästan 40 procent högre än normalt. Det var framförallt hög tillrinning från de stora älvarna, på grund snösmältning i fjällen och relativt hög nederbörd under månaden, som var orsaken.

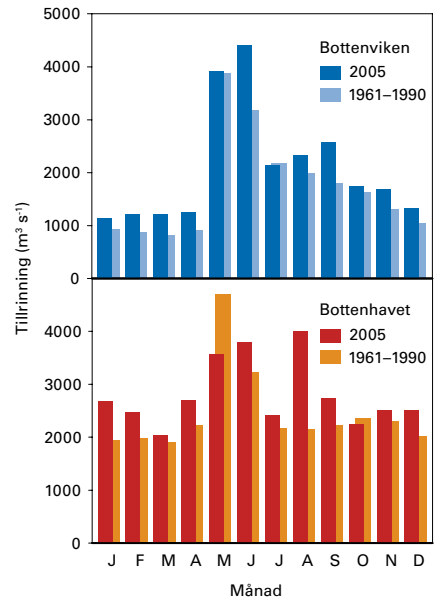
Under juli blev tillrinningen till Bottenviken nära den normala, medan den under resten av året, framförallt under september, blev högre än den för årstiden normala.

Även till Bottenhavet var tillrinningen under vintermånaderna relativt hög, och blev cirka 20 procent högre än den för årstiden normala. Vårfloden startade relativt tidigt och blev ganska låg. Framförallt i de sydliga vattendragen var vårfloden liten, och utan något markerat maximum. Detta resulterade i en tillrinning under maj som blev 25 procent lägre än den normala.

Under resten av året var tillrinningen till Bottenhavet i stort högre än den normala. Under augusti blev den nästan

Tillrinningen till Bottniska viken blev för år 2005 som helhet cirka 20 % över medeltalet för perioden 1961–1990.

Tillrinning från Sverige till Bottniska viken

dubbelt mot det normala. I de flesta vattendragen uppmättes i mitten av månaden den högsta vattenföringen för året. Det var dock inte fråga om några katastrofflöden, utan motsvarade ungefär en normal vårflod.

ISFRITT I JANUARI

Den 18–19 november 2004 lade sig den första isen i norra Bottenvikens skyddade vikar. Under december växte isen till i tjocklek, om än måttligt, och nyis bildades tillfälligt i skyddade vikar i Bottenhavet. Vid årsskiftet var största delen av Bottenviken och Bottenhavet isfria.

Under januari 2005 breddade isen långsamt ut sig och växte till i tjocklek i nordligaste delen och på den finska sidan av Bottenviken. Tillfälligt lade sig nyis. Den bröts dock upp i det relativt milda vädret, och vid slutet av månaden var fortfarande Bottenhavet och större delen av Bottenviken isfria.

Fram till 10 februari var issituationen mycket lindrig. Därefter blev vädret långsamt kallare, och isen började breda ut sig. Vid mitten av månaden lade sig isen i Norra Kvarken, och därefter frös hela Bottenviken snabbt till. Vid slutet av månaden hade isen lagt sig längs både den svenska och finska kusten i Bottenhavet.

Det kyliga vädret fortsatte en bit in i mars, och isen breddade ut sig söderut längs

Bottenhavets kust. Den 16–17 mars nådde isen maximal utbredning. Isgränsen gick då från Söderarm via Svenska Björn till Dagö vid Estlands kust. I centrala Bottenhavet fanns då ett område med öppet vatten. Därefter följde en period med mildare väder, som medförde att isen snabbt bröt upp i de nordliga delarna av Egentliga Östersjön. I Bottenhavet gick islossningen långsammare, men vid slutet av månaden var större delen isfri, förutom Gävlebukten och ett område utanför Sundsvall och Härnösand.

I början av april försvann isen i Bottenhavet, och islossningen fortsatte norrut. Vid mitten av april låg dock fortfarande is, till stor del som drivis, i större delen av Bottenviken. Endast ett område längs svenska kusten upp till Piteå hade öppet vatten. Mot slutet av månaden låg drivisen fortfarande kvar, men hade börjat driva söder- och västerut. Den 15 maj låg det endast spridd drivis i nordligaste Bottenviken, och den 22 maj var det i stort sett isfritt.

Vid årsskiftet var största delen av Bottenviken och Bottenhavet isfria. Under januari 2005 breddade isen långsamt ut sig och växte till i tjocklek i nordligaste delen och på den finska sidan av Bottenviken. Vid mitten av januari lade sig isen i Norra Kvarnen, och därefter frös hela Bottenviken snabbt till. I början av april försvann isen i Bottenhavet, och islossningen fortsatte norrut. Den 22 maj var det i stort sett isfritt.

Foto Andreas Palmén